

вирішення, а й перегляду економічної політики щодо розвитку лісового господарства та екологічної політики щодо збереження природних і, насамперед земельних та лісових, ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бочко О.І. Питання раціонального використання земельних ресурсів у сучасних умовах / О.І. Бочко // Економіка АПК. — 2010. — № 17 (1). — С. 151–155.
2. Прядка Т.М. Теоретико-методологічні засади раціонального й ефективного використання земель / Т.М. Прядка, Т.С. Корбут // Інноваційна економіка. — 2012. — № 4. — С. 82–84.
3. Природно-ресурсове право України: навч. посіб. / Е.А. Бавбекова, Л.О. Бондар, Н.С. Гавриш, О.В. Глотова, В.К. Гуревський; ред.: І.І. Каракаш. — К.: Істина, 2005. — 376 с.
4. Государственный стандарт Союза ССР. Земли. Термины и определения. ГОСТ 26640-85 // Изд. офице. — М. Изд-во стандартов. — 1989. — С. 2.
5. Земельний кодекс України: [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт ВР України. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
6. Закон України «Про охорону земель»: [Електронний ресурс] / Офіц. веб-сайт ВР України. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
7. Лісовий кодекс України: [Електронний ресурс] / Офіц. веб-сайт ВР України. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
8. Боклаг В.А. Оптимізація структури земельного фонду в системі державного управління земельними ресурсами України / В.А. Боклаг, Н.Б. Александрова // Держава та регіони. Сер.: Державне управління, 2013. — № 2 (42). — С. 43–47.
9. Ковалів О.І. Обґрунтування змін до Конституції України щодо землі та її природних ресурсів / О.І. Ковалів // Землеустрій і кадастр. — 2014. — № 2. — С. 22–28.
10. Кишко-Єрлі О.Б. Землі, що потребують відновлення, як нова категорія земель України / О.Б. Кишко-Єрлі // Часопис Київ. Ун-ту права. — 2011. — № 4. — С. 297–301.

УДК 330.15 : 630*6

СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

С.М. Ткачів
аспірант

Інститут агроекології і природокористування НААН

Визначено роль механізму фіскального регулювання в лісовому господарстві та проаналізовано його стан в Україні. Досліджено різні підходи щодо визначення сутності поняття «механізм фіскального регулювання». Поглиблено теоретичне обґрунтування суті та поняття механізму фіскального регулювання в лісовому господарстві. Установлено необхідність подальшого вивчення та узгодження основних елементів фіскального регулювання в лісовому господарстві.

Ключові слова: лісове господарство, фіскальне регулювання, механізм, елементи, підхід.

У зв'язку з еколого-економічною ситуацією, яка склалася в Україні, важливим та пріоритетним напрямом для розвитку держави слід вважати створення ефективної системи регулювання всіх процесів природокористування та забезпечення збалансованого розвитку. Метою збалансованого природокористування має стати забезпечення зростання рівня якості природного потенціалу, а також забезпечення потреб господарського комплексу країни, які зараз зростають, без завдання шкоди навколишньому природному середовищу. Тобто використання природного потенціалу має ґрунту-

ватися на принципах стратегії збалансованого соціально-економічного розвитку країни та плану розвитку економіки України [1].

Державне лісове господарство є стабілізуючим чинником розвитку сільських територій, забезпечення зайнятості населення та підвищення його добробуту. В умовах малолісної України проблеми погіршення стану лісів, зниження їхньої продуктивності та стійкості до несприятливих чинників середовища стали першочерговими й зумовлюють необхідність пошуку шляхів виходу лісового сектора економіки з економічної нестабільності.

Здійснити це можливо лише за структурної перебудови системи управління лісами та галузевими структурами лісового комплексу, з урахуванням переходу їх на засади збалансованого розвитку.

Серед важливих економічних методів державного регулювання аграрного сектора економіки виділяють бюджетне та податкове регулювання. Ці методи більшість науковців досліджують окремо один від одного, залишаючи поза увагою те, що бюджетне регулювання тісно взаємопов'язане з податковим регулюванням — це проявляється під час розроблення, затвердження та прийняття Закону України «Про Державний бюджет» [5]. Національна економіка України, фінансова система якої досить сильно похитнулася в період фінансово-економічної кризи, потребує значної бюджетно-податкової підтримки. Актуалізується питання оцінювання ефективності застосування бюджетно-податкового механізму в підтримці й стимулюванні національної економіки.

Тому актуальним питанням є поглиблення теоретичного обґрунтування суті та поняття механізму фіскального регулювання в лісовому господарстві, а також його особливостей.

Комплексне та системне визначення суті бюджетно-податкового (фіскального) регулювання наводять у своїх працях О.О. Завгородня, Т.В. Паєнтко, В.Б. Тропіна, М.М. Тріпак, Т.В. Черничко. Зокрема, А.В. Кириченко, дає визначення фіскального регулювання агропромислового виробництва. У сфері природокористування особливості фіскального регулювання досліджували В.М. Бардась, О.М. Гамзіна, С.М. Гасанов, О.І. Дребот, А.І. Карпук, М.А. Хвесик та інші вчені. Найбільш системно над вирішенням проблем цього питання саме в лісовому господарстві працювали І.Я. Антоненко, О.А. Голуб, В.А. Голян, В.В. Зозуля, Я.В. Коваль, І.М. Лицур, Є.В. Мішенін, В.О. Полюга, І.М. Синякевич, А.В. Чупіс, М.Х. Шершун та багато інших відомих науковців. Однак недостатньо уваги приділяється теоретичному обґрунтуванню механізму фіскального регулювання в лісовому господарстві та його складових. Тому, метою нашого дослідження стало теоретичне обґрунтування ролі механізму фіскального регулювання в лісовому господарстві країни та теоретичних засад його функціонування.

Важливою складовою економічного регулювання збалансованого та невиснажливого розвитку лісового господарства є механізм фіскального регулювання, що представлений платежами за використання ресурсів та фінансуванням галузі з боку держави. Механізм виступає одним із чинників фінансової само-

достатності та інвестиційного забезпечення реалізації проектів соціально-економічного розвитку [3].

Механізм фіскального регулювання в лісовому господарстві дає змогу забезпечити мобілізацію фінансових ресурсів до Державного бюджету України та їх використання, для забезпечення продовольчої безпеки країни, ефективного функціонування лісогосподарських підприємств та забезпечення їхньої конкурентоспроможності, а також вирішення проблем соціально-економічного характеру, які має лісовий комплекс України.

Вагомою складовою загальної стратегії є стратегія збалансованого розвитку лісового та мисливського господарства України на період до 2020 р. Вона формує основні ознаки нової економічної стратегії розвитку галузі, спрямовані на ринково орієнтовані відносини власності на землі лісового фонду, лісові насадження, інші продукти лісу, стимулювання і відповідальності за прийняття рішень з лісової політики і лісоресурсної проблематики.

На жаль, за роки незалежності в Україні не склалась узгоджена думка щодо розуміння суті та особливостей організації процесів регулювання лісокористування в умовах ринкових відносин. Переважає централізований підхід до ухвалення рішень, розподілу бюджетних коштів, продажу деревини на експорт, чітко проявляється внутрішній конфлікт інтересів, адже державні установи та підприємства галузі в одній особі здійснюють господарські, наглядові та контрольні функції, що не відповідає європейським принципам децентралізації та розподілу повноважень. В умовах становлення української державності, перспектив асоціації та подальшого вступу до ЄС необхідно здійснити трансформації в системі управління лісовим господарством, врахувавши досвід постсоціалістичних європейських країн, які внаслідок проведених реформувань протягом останніх десятиліть досягли значних успіхів у цій сфері [2].

Існуючий вітчизняний механізм фіскального регулювання в лісовому господарстві деякою мірою зумовлений звуженою системою видів плати за спеціальне використання лісових ресурсів, яка регулюється чинним Лісовим кодексом України, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» та законами про Державний бюджет України, Податковим та Бюджетним кодексами України. Останніми роками в умовах недостатнього фінансування з боку держави практично 80% витрат на ведення лісового господарства покривається за рахунок власних коштів підприємств Держлісагентства [4].

Сфера лісового господарства належить до важливих ланок національного господарства України, адже вона забезпечує відтворення, догляд, охорону, заготівлю та продаж лісових ресурсів, які є стратегічно важливими для держави, оскільки мають багатоцілкове значення. Від ефективного функціонування механізму фіскального регулювання залежить і рівень розвитку сфери лісового господарства. Адже лісогосподарське виробництво через певні особливості (залежність від природно-кліматичних умов, тобто велика ризикованість, низький рівень технологічного виробництва та довготривалість його циклу, нерівномірна потреба в ресурсах тощо) не може ефективно розвиватися без державного впливу. Для розрахунку дохідної частини бюджету необхідно мати план податкових надходжень, на основі яких відбувається планування та прогнозування бюджетних видатків. Саме тому від податкового регулювання залежить повнота та своєчасність державних витрат, і навпаки, заплановані державні витрати мають бути покриті дохідною частиною Державного бюджету [5].

Однак чіткого визначення поняття «механізм фіскального регулювання» стосовно розвитку лісового сектора економіки України немає. Тому слід дати визначення цьому поняттю з наукової точки зору.

У державному регулюванні економікою важливе місце посідає бюджетно-податкове регулювання. Бюджетно-податкове регулювання розглядають як спосіб реалізації або забезпечення функціонування бюджетно-податкового механізму, який є структурним елементом бюджетно-податкової політики. Сутність бюджетно-податкової політики держави більшість науковців трактують як сукупність правових, фінансових та організаційних заходів держави у сфері регулювання бюджетних і податкових відносин, які спрямовані на формування й використання фінансових ресурсів у системі регулювання економічного розвитку країни [7–9].

Бюджетно-податкова політика є однією зі складових фінансового механізму держави. Для кращого сприйняття функцій бюджетно-податкового механізму у фінансовому механізмі необхідно побачити його місце в цій системі: на нашу думку, вдало це демонструє В.І. Тарангул [8].

Наразі немає однозначного визначення поняття бюджетно-податкової політики. Її часто ототожнюють із фіскальною (fiscal policy), визначаючи як діяльність держави у сфері оподаткування та державних витрат, спрямовану на досягнення певних макроекономічних завдань [9, с. 15; 10, с. 51].

Регулювання включає в себе сукупність правил та інструментів, завдяки чому можна упорядковувати, вносити порядок, систему в якусь діяльність та встановлювати правильну взаємодію відповідних частин механізму. Сутність фіскального регулювання пов'язана з категорією «фіск». У перекладі з латинської «фіск» означає «казна» (сховище грошей). Узагальнюючи підходи різних фахівців до тлумачення сутності фіскального (бюджетно-податкового) регулювання (табл. 1), фіскальне регулювання будемо визначати як узгоджений та збалансований вплив фіскальних інструментів на об'єкти фіскального регулювання [11].

Однак сутність фіскального регулювання в лісовому господарстві залишається не дослідженою. На наш погляд, кожний механізм регулювання являє собою певне поєднання принципів, функцій, форм, методів і засобів регулювання. У науковій літературі та в практиці державного управління є різні визначення категорії «механізм». Так, термін «механізм» в Економічній енциклопедії трактується, як сукупність процесів, прийомів, методів, підходів та здійснення певних дій задля досягнення мети. Тому вважаємо за доцільне визначити механізм фіскального регулювання як систему фінансових методів і важелів з урахуванням принципів фінансування й оподаткування, що забезпечує реалізацію цілей економічного та соціального розвитку. Такий механізм є провідною системою методів державного регулювання на сучасному етапі.

Від ступеня наукової обґрунтованості фіскального регулювання залежить вплив держави на економіку, зокрема й на окрему її галузь — лісове господарство. Бюджетно-податкове регулювання є однією з форм державного регулювання економіки, загальним напрямом регулювання соціально-економічних процесів, що відбуваються в країні, і здійснюється застосуванням бюджетних (державні видатки, субсидії, субвенції, дотації, бюджетні позики) та податкових (ставки оподаткування, строки сплати податків, податковий кредит, податкові канікули, податкові пільги) заходів [6].

Виходячи з особливостей лісового господарства як об'єкта фіскального регулювання, фіскальне регулювання лісового господарства визначимо як комплекс методів, інструментів і важелів, за допомогою яких держава створює умови для ефективного управління процесами лісовідновлення та лісорозведення, деревообробки та використання потенціалу лісового господарства з метою забезпечення сталого економічного зростання галузі.

Механізм фіскального регулювання лісового господарства — це взаємопов'язане функ-

Підходи до визначення сутності фіскального регулювання

Автор визначення	Бюджетно-податкове (фіскальне) регулювання
Черничко Т.В.	Зміна структури бюджету країни з метою вирішення тактичних і стратегічних цілей державного регулювання економіки
Завгородня О.О.	Система державних заходів щодо змін в умовах оподаткування та в обсягах і структурі державних видатків з метою нормального протікання розширеного відтворення й забезпечення динамічної макроекономічної рівноваги
Пасєтко Т.В.	Сукупність інструментів і важелів, за допомогою яких держава створює умови для мобілізації необхідного обсягу фінансових ресурсів та їх ефективного використання з метою забезпечення сталого економічного зростання
Тріпак М.М.	Процес формування розподілу та використання фондів грошових коштів адміністративно-територіальних формувань
Кириченко А.В. (розвитку агропромислового виробництва)	Це заходи економічного характеру, що здійснюються державою для акумулювання і витрачання фінансових ресурсів Державного бюджету з метою забезпечення продовольчої безпеки країни, ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств та забезпечення їхньої конкурентоспроможності, а також вирішення проблем соціально-економічного характеру, які має агропромисловий комплекс України
Голян В.А. (природокористування)	Існуюча система фіскального регулювання представлена обмеженим набором регуляторів: рентною платою, екологічним податком за скиди забруднювальних речовин, штрафами за порушення природоохоронного законодавства. З одного боку, це платежі за природні ресурси, призначені для перерозподілу (вилучення) ренти, що виникає в користувачів природних ресурсів у процесі їх експлуатації. Тоді як з іншого — існують платежі, спрямовані на підтримку діючої системи управління природокористуванням. Вони є інструментом збирання коштів, необхідних для покриття адміністративних витрат з контролю за експлуатацією природних ресурсів та деяких інфраструктурних витрат (деякі ліцензійні збори тощо)
Карпук А.І. (лісокористування)	Представлене стягненням плати за спеціальне лісокористування, класичними податковими платежами, штрафами та іншого роду платежами, пов'язаними з господарським освоєнням лісоресурсного потенціалу

ціонування методів, інструментів та важелів як податкових, так і бюджетних, задля ефективного досягнення цілей розвитку лісового господарства. Тобто мається на увазі узгодженість мобілізації фінансових ресурсів до державного бюджету та їх використання для вирішення проблем соціально-економічного характеру, які має лісове господарство.

ВИСНОВКИ

Недосконалість фінансово-економічного механізму та існуючий податковий тиск є наслідком недофінансування галузі лісового господарства. Бюджетні витрати на ведення лісового господарства перевищують надходження до бюджету за рахунок плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Тому необхідно й далі вивчати та узгоджувати основні елементи фіскального регулювання в лісовому господарстві, що забезпечить спрямування коштів від рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, інших податкових платежів від реалізації деревини та іншої продукції лісу переважно на фінансування лісовідновлення та лісорозведення, заліснення, охорони та захисту лісу, виконання інших природоохоронних заходів, передбачених Лісовим кодексом України.

На нинішньому етапі розвитку суспільства сталий розвиток формується у фінансовому просторі, тому важливо створити можливості для ефективного використання територіальних ресурсів. З огляду на це, актуальними завданнями є системне забезпечення підвищення

вартості наявних територіальних екосистем і залучення їх у фінансовий обіг, а також застосування фінансових ресурсів на потреби сталого розвитку галузі.

Розуміння суті та складових механізму фіскального регулювання лісового господарства має враховувати ренто-орієнтовану поведінку постійних лісокористувачів, враховувати специфіку галузі лісового та довгострокові цілі розвитку лісогосподарського підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегія сталого розвитку «Україна — 2020»: схвалено Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. // Урядовий кур'єр. — 2015. — 24 січ.
2. Шубалий О. Трансформація системи управління лісовим господарством за принципами децентралізації та розподілу повноважень / О. Шубалий // Економіст. — 2014. — № 8. — С. 27–32.
3. Карпук А. Фіскальне регулювання лісокористування: пріоритети диференціації та диверсифікації / А. Карпук // Економіст. — 2012. — № 7. — С. 52–54.
4. Лісове господарство України: [Електронний ресурс] // Брошура Держлісагенства. — 2015. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.dklg.kmu.gov.ua>
5. Кириченко А.В. Бюджетно-податкове регулювання розвитку агропромислового виробництва України: монографія / А.В. Кириченко. — К: ЦП «Компринт», 2012. — 245 с.
6. Черничко Т.В. Бюджетно-податкове регулювання в умовах трансформаційних змін в економіці України: дис... канд. ек. наук: 08.02.03 / Т.В. Черничко. — Львів, 2003. — 201 с.
7. Рябушка Л.Б. Бюджетно-податкова політика в контексті економічного розвитку. — [Електронний ресурс] / Л.Б. Рябушка, Д.В. Веремчук // Первая Международ. науч.-практ. конф. «Проблемы формирования новой экономики XXI века» (19 дек. 2008 г.). — 2008. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.confcontact.com>.
8. Тарангул В.І. Бюджетно-податковий механізм у системі фінансового стимулювання розвитку регіонів / В.І. Тарангул // Наук. вісн. Нац. ун-ту. ДПС України (економіка, право). — 2012. — № 4.
9. Куценко Т.Ф. Бюджетно-податкова політика: навч. посіб. / Т.Ф. Куценко. — К: КНЕУ, 2005. — 508 с.
10. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. — 5-е изд., перераб. и доп. — М: ИНФРА-М, 2007. — 495 с.
11. Паєнтко Т.В. Інструменти фіскального регулювання фінансових потоків: [Електронний ресурс]. / Т.В. Паєнтко // Електрон. наук. фахове видання «Ефективна економіка» — 2011. — № 8. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

Новини Новини

Новини • Новини • Новини

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ТИМЧАСОВО ЗАБОРОНИВ САНІТАРНУ ВИРУБКУ ЛІСУ

Кабінет міністрів України підтримав пропозицію щодо тимчасового припинення рубки в лісах до перегляду нормативно-правових актів, які регулюють порядок та правила її здійснення. Про це повідомив міністр екології та природних ресурсів Остап Семерак. «Це — реакція уряду на мій звіт щодо інспекції Національних парків Карпатського регіону. Прем'єр-міністр Володимир Гройсман визначив пріоритетом створення системи, що унеможливить варварську вирубку лісу», — написав він на своїй сторінці у Facebook. Уряд також доручив Мінприроди, Нацдержслужбі, Мінагрополітики провести службове розслідування фактів бездіяльності керівництва Державної екологічної інспекції України у сфері охорони та збереження лісових ресурсів та про результати у двотижневий строк проінформувати Кабінет міністрів.

Семерак зазначив, що у місячний термін Мінприроди, Мінагрополітики, Мінрегіону, Держлісагенство, Держрибагентство мають опрацювати та подати КМУ відповідні проекти актів щодо реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища шляхом визначення єдиного контролюючого органу у цій сфері та передачі йому всіх контрольних функцій.